

Tria personal

per Josep M. Ripoll

Joan Daniel Bezsonoff
Els taxistes del tsar
 Empúries, Barcelona, 2007.

Joan Daniel Bezsonoff és, juntament amb Joan Lluís Lluís, un dels pocs autors rossellonesos que han transcendit aquest àmbit per trobar una bona acollida de públic i crítica en tot el territori català. Nascut el 1963 a Perpinyà, professor de llengua catalana en aquesta mateixa ciutat, fill d'un militar francès, ja ha publicat unes quantes novel·les, d'entre les quals cal destacar les premiades *La guerra dels cornuts*, del 2004, i *Les amnèsies de Déu*, del 2006. Ara, amb *Els taxistes del tsar*, explora els seus orígens russos per mitjà, sobretot, de la narració de la peripècia vital d'un

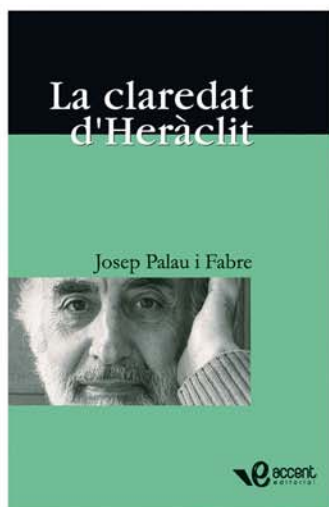
avi que no va conèixer i d'un besoncle que havia tractat poc, però que li permeten establir un entroncament amb la gran tradició russa. Val a dir, però, que, de manera més àmplia, el relat sobre aquests dos familiars també el porta a fer un autoretrat de la pròpia i triple identitat cultural, francesa, russa i catalana.

Ens trobem així amb una obra que suposa una barreja de gèneres: autobiogràfica en bona part, és al mateix temps pura ficció sobre la vida de l'avi i el besoncle abans de la seva arribada a França, i suposa en altres moments una reflexió sobre els propis orígens i la barreja d'influències nacionals i culturals; perquè, tot i que centrada en el descobriment per part de l'autor de la cultura russa, que desemboca en un viatge final a Moscou, la cultura catalana i la francesa també configuren, de forma ben explícita, l'univers de Bezsonoff; i en el joc de contrastos que s'acaben revelant harmònics hi ha una part del sentit de l'obra.

Val a dir, a més, que aquesta peculiar barreja de gèneres s'acaba convertint en quelcom de molt semblant a una novel·la, i això per dues causes. En primer lloc, pel caràcter de ficció que adopten les vides, en bona part imaginades, de l'avi i el besoncle abans d'arribar a França. Però, en segon lloc, i sobretot, per l'estructura: l'obra és molt narrativa sense ser lineal, plena de salts endavant i enrere en el temps, i està constituïda per capítols breus, en primera persona però amb molts fragments en tercera, i que van oferint tot un mosaic que desemboca en allò que l'autor mateix en diu «el ball de les identitats», sempre però a partir de la narració d'episodis concrets. Escrita en un llenguatge planer i viu, irònica de vegades i malenconiosa d'altres, *Els taxistes del tsar* suposa alhora un cant als orígens i una defensa de la diversitat, sense moralismes políticament correctes, i s'acaba llegint com una novel·la amena i suggestiva.

Josep Palau i Fabre
La claredat d'Heràclit
 Edició i traducció d'Oriol Ponsatí-Murlà
 Accent Editorial, Girona, 2007.

Afirmar que Josep Palau i Fabre és un dels personatges més interessants de la literatura catalana de la postguerra ja no és agosarat: és una pura evidència. Heterodox sempre, hereu de Baudelaire, Rimbaud, Nerval o Rosselló-Pòrcel, conegut estudiós de Picasso, és també autor d'aproximacions prou interessants a Antonin Artaud –que va conèixer personal-

ment – o al mite de don Juan. La nova editorial Accent –vinculada al Parc Científic i Tecnològic de la Universitat de Girona– li ha rescatat ara un llibre inèdit de final dels anys seixanta, que apareix de costat amb traduccions de Nietzsche o Diderot. Curiosament, es tracta també d'una traducció: Palau el va escriure en francès, tot i que el fet no deixa de ser anecdòtic. Com és lògic, *La claredat d'Heràclit* presenta nombroses afinitats amb l'obra catalana de l'autor.

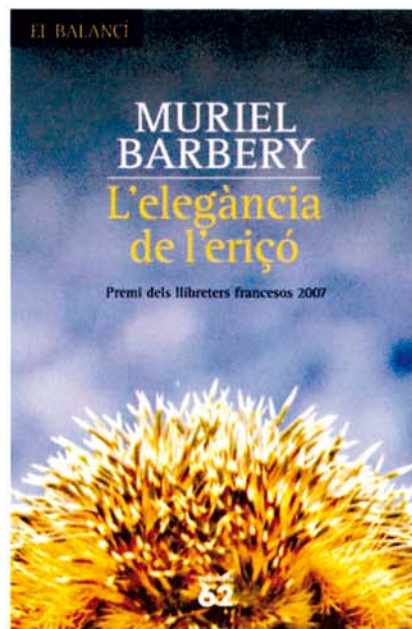
En aquest cas, Palau s'enfronta amb Heràclit, el filòsof presocràtic anomenat «l'obscur», que va veure la vida

com un canvi continu amb sentències com «Ens banyem i no ens banyem en el mateix riu. I les ànimes s'exhalen d'allò humit» o bé «Baixem i no baixem al mateix riu; som i no som». L'autor de *Poemes de l'alquimista* cita pràcticament tots els fragments que s'han conservat d'Heràclit, els considera respostes a possibles preguntes, formula aquestes preguntes –sempre, és clar, en el camp de la simple hipòtesi– i els comenta, no a partir de l'erudició filosòfica, sinó d'una manera intuïtiva i lliure. No ens trobem, doncs, amb cap estudi filosòfic, sinó amb un assaig molt lliure que es pot considerar pura creació literària, com ho és també, per exemple, el llibre de Palau sobre Artaud, o com ho són els textos breus de *Quaderns de l'alquimista*. Val a dir que, sovint, les hipotètiques preguntes que l'autor s'inventa són discutibles, arbitràries fins i tot; però tant la bellesa dels fragments d'Heràclit com el joc purament especulatiu a què es lliura Palau transcendeixen l'àmbit del pensament abstracte i es transformen en pura literatura. La bellesa –i l'ambigüitat– dels pensaments d'Heràclit ja s'ha destacat en nombroses ocasions; i el fet que Palau els compari amb Rimbaud o amb Michaux és prova del seu esperit lliure i de la coherència del seu pensament, si ens tornem a remetre als *Quaderns de l'alquimista*. Un llibre, doncs, molt suggestiu, que ens fa retrobar un eminent pensador grec però també, i sobretot, un clàssic català d'ara mateix.

Muriel Barbery
L'elegància de l'erichó
 Traducció d'Anna Torcal
 i Salvador Company
 Edicions 62, Barcelona, 2007.

Vet aquí una novel·la ben francesa, premi dels llibreters francesos 2007 i que ens arriba, doncs, amb una puntualitat encomiable. Molt venuda al seu país, i amb una adaptació al cinema en marxa, és la segona obra de Muriel Barbery, autora nascuda a Casablanca el 1969 i, abans d'aquest èxit editorial, professora de filosofia en un institut.

L'elegància de l'erichó té lloc en un bloc de pisos habitat per l'alta burgesia i se centra en dos personatges femenins: d'una banda, la portera de l'immoble i, de l'altra, una nena de dotze anys, superdotada i filla d'un diputat socialista, i que coneixem sobretot per mitjà d'un doble diari. Ambdós personatges comparteixen una característica important: no són el que semblen, sinó que tenen una intel·ligència i un nivell cultural molt per sobre de la mitjana. La portera és aficionada a Tolstoi, Henry Purcell o Yasuhiro Ozu –però també als més immediats Emenem o Ridley Scott–,

mentre que la nena menysprea la seva pròpia família, esnob, frívola i pretensiosa, des de la mare que se psicoanalitza fins a la germana estudiant de filosofia. La portera s'esforça a ocultar les seves aficions i a semblar tan vulgar com li correspondria, mentre que la nena té el projecte secret de suïcidar-se i calar foc a casa seva. L'una i l'altra les coneixem per mitjà de sengles narradors en primera persona, en el cas de la nena per mitjà dels dos diaris que escriu. L'autora va alternant els punts de vista dels dos personatges en capítols breus i molt llegibles.

Fins que arriba un imprevist: un nou veí, japonès, culte i refinat, que descobreix afinitats insospitades amb la portera. A partir d'aquí, les complicitats entre els personatges es multipliquen en forma de tocs orientalitzants, diàlegs breus però carregats d'intenció i la descoberta que van fent la portera i, en un final imprevist, també la nena, d'elles mateixes.

Explicada així, la novel·la ja insinua tant les seves virtuts com els seus defectes: ja hem dit que és una obra molt francesa –en els ambients, els personatges i les sentències que aquests deixen anar–, plena de frases intel·ligents i observacions subtils però, com es pot comprovar, d'una inversemblança considerable. Ho corrobora el fet que el veí japonès es digui Ozu, perquè casualment és parent llunyà del cineasta, i que comparteixi absolutament totes les aficions de la portera; o moltes de les reflexions de la nena, tan agudes com impròpies de la seva edat i el seu ambient. És clar que es pot entendre la novel·la com un conte de fades modern, a l'estil de la pel·lícula *Amèlie*, amb la qual presenta algun punt de contacte; però precisament això és el que acaba resultant molest, fins i tot amb el final trist i moralitzador que avancem, sense detallar-lo, que provoca que la nena, com era d'esperar, es repensi les seves intencions suïcides i incendiàries. Entremig, això sí, hi ha una bona colla d'observacions agudes i amb gràcia, però sostingudes per una carcassa argumental i psicològica poc creïble. Malgrat tot, cal reconèixer que l'obra enganxa el lector i té aquell encant, tan francès, que fa somriure contínuament.

Pel que fa a la traducció, també té llums i ombres, efectiva i àgil com és però amb alguns detalls massa literals –com ara «tu em fumeràs la pau» o «una xocolata» que és, de fet, un cacaolet. En general, però, funciona, perquè aconsegueix transmetre tota la ironia agredolça d'aquest conte de fades modern tan inversemblant com simpàtic.